

▲ **Mieszko I**, pierwszy władca Polski, panował do 992 roku. (Rysunek J. Matejki)

Początki państwa polskiego

Początki państwa polskiego sięgają co najmniej połowy X wieku. Wówczas to Mieszko I zjednoczył pod swą władzą plemiona słowiańskie osiadłe nad Odrą, Wartą i Wisłą. Mieszko I był księciem z rodu Piastów. Ród ten władał plemieniem Polan, które zamieszkiwało okolice Gniezna i Poznania. W 966 roku Mieszko I wraz ze swym dworem przyjął chrzest, a wkrótce potem w Poznaniu powstało pierwsze biskupstwo. Około roku 990 budowa państwa była już zakończona. Zwierzchnictwo księcia Polan uznali plemiona Lubuszan, Mazowszan, Pomorzan, Wiślan i Łędzian, a także plemiona śląskie. Stolicą tego rozległego państwa było Gniezno. Zwróć uwagę, że granice państwa na północy sięgały wybrzeża Morza Bałtyckiego, na południu wyznaczały je pasma Sudetów i Karpat, na zachodzie Odra, a na wschodzie dochodziły prawie Bugu.

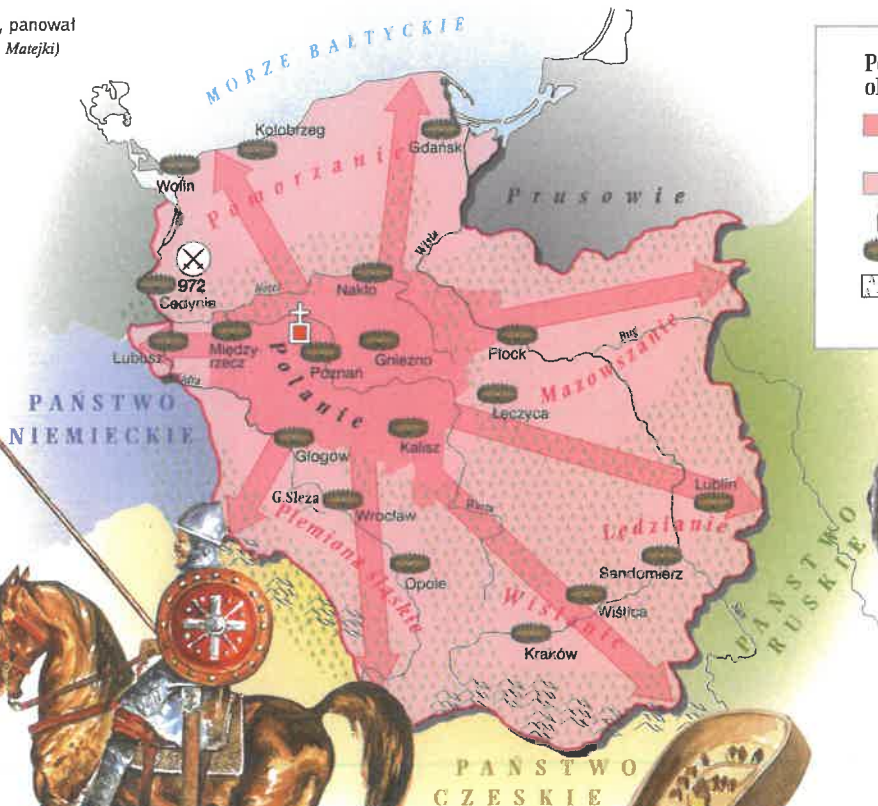

Polityka

Gospodarka

Nauka

Kultura

Polska w czasach Mieszka I około roku 990

- Prawdopodobny zasięg państwa plemiennego Polan
- Ziemie podbite przez Mieszka I
- +

 Biskupstwo
- Ważniejsze grody
- Obszary pokryte puszciami, zasiedlone w niewielkim stopniu

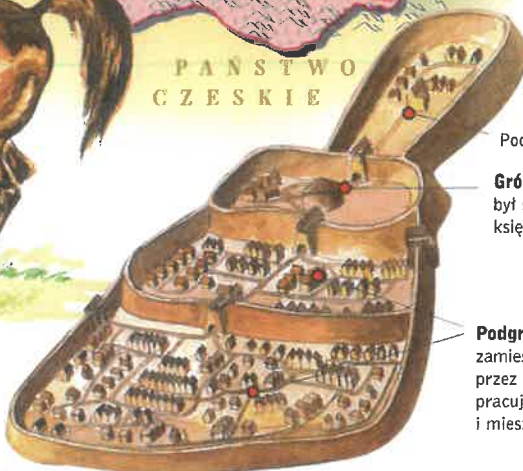

▲ W czasach Mieszka I pojawiły się pierwsze polskie monety. Usprawniały one wymianę handlową, a także świadczyły o potęgze i niezależności polskiego władcy. (Na ilustracji moneta jest powiększona)

▲ Drużyna Mieszka I składała się z dzielnych wojów, z których każdy – zdaniem ówczesnego kronikarza – „wart był tyle, co dziesięciu innych wojowników”.

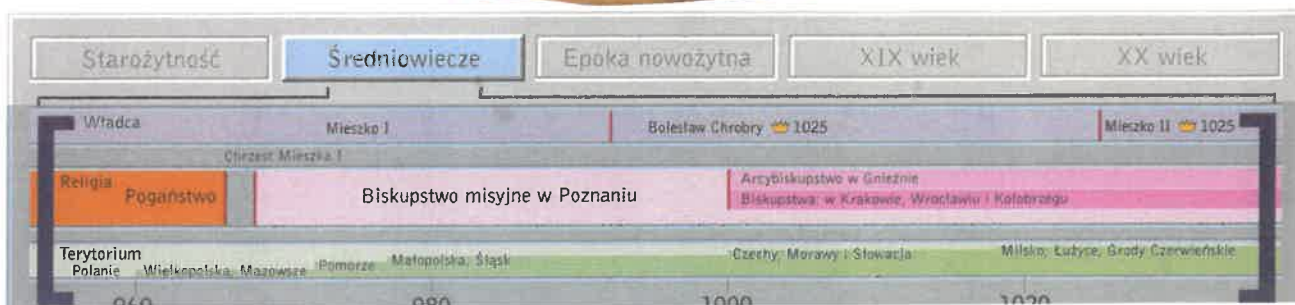
► **Gniezno**
– pierwsza stolica Polski.

Podgródzie

Gród
był siedzibą księcia.

Podgródzie
zamieszkałe były przez rzemieślników pracujących na potrzeby księcia i mieszkańców grodu.

Czasy Bolesława Chrobrego

Polityka

Gospodarka

Nauka

Kultura

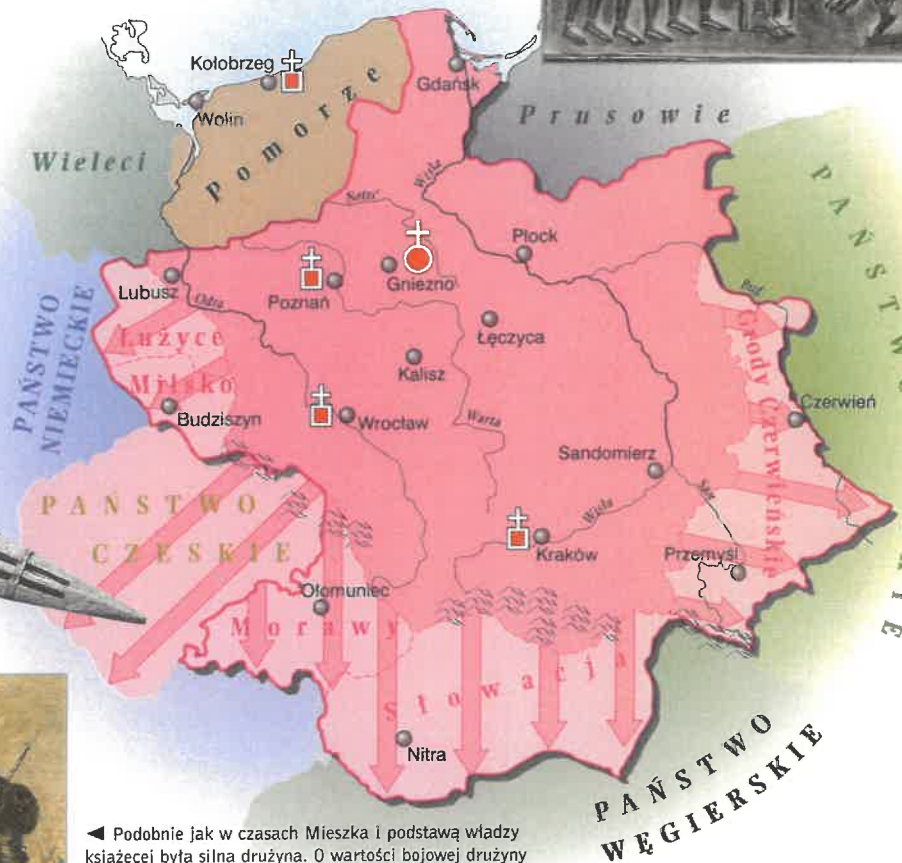
▲ Bolesław Chrobry, król Polski, panował w latach 992–1025. (Obraz M. Bacciarellego)

Polska w czasach Bolesława Chrobrego

- Terytorium Polski około 1000 r.
- Ziemie podbite przez Bolesława Chrobrego w latach 1003–1018
- Granice Polski w 1018 r.
- Obszary, które uzyskały niezależność
- Arcybiskupstwo
- Biskupstwa

Po śmierci Mieszka I, około 992 roku, rządy w Polsce objął jego syn, Bolesław Chrobry. Ten wojowniczy władca znacznie poszerzył granice państwa polskiego. Na zachodzie przyłączył Miłsko i Łużyce, na południu Czechy, Morawy i Słowację, a na wschodzie Grody Czerwieńskie. Dzięki staraniom Bolesława w Polsce powstały nowe biskupstwa, które były zależne od utworzonego także wówczas arcybiskupstwa w Gnieźnie. Podczas zjazdu gnieźnieńskiego w 1000 roku książę otrzymał z rąk cesarza niemieckiego Ottona III włóczęnię świętego Maurycego – symbol władzy królewskiej i, co bardzo ważne, zgodę na koronację królewską. Jednak trudności wewnętrzne i przedwczesna śmierć przychylnego Polsce cesarza sprawiły, że Bolesław koronował się na pierwszego króla Polski dopiero w 1025 roku.

Bolesław Chrobry dbał o szerzenie chrześcijaństwa nie tylko we własnym państwie, ale również w sąsiednich krajach pogańskich, dlatego posłał do Prusów biskupa Wojciecha z misją nawracania pogan. (Fragment drzwi gnieźnieńskich)

▲ Włóczęnia św. Maurycego, ofiarowana Bolesławowi przez Ottona III, była symbolem władzy królewskiej. (Grot włóczęni św. Maurycego)

◀ Podobnie jak w czasach Mieszka I podstawą władzy książęcej była silna drużyna. O wartości bojowej drużyny Bolesława Chrobrego miał okazję przekonać się cesarz niemiecki Henryk II. W latach 1003–1018 prowadził on wojny z księciem polskim i po wielu niepowodzeniach musiał przystać na korzystny dla Polski pokój, zawarty w Budziszynie w 1018 roku. (Obraz M. Byliny)

Zapamiętaj!

- Mieszko I zjednoczył plemiona polskie i stworzył silne państwo ze stolicą w Gnieźnie.
- W 966 roku Mieszko I przyjął chrzest, a Polska stała się krajem chrześcijańskim.
- Bolesław Chrobry poszerzył granice Polski na zachodzie, południu i wschodzie.
- W 1025 roku Bolesław Chrobry koronował się na pierwszego króla Polski.
- W czasach Bolesława Chrobrego rozbudowano i umocniono organizację kościelną w Polsce.

▲ Porównanie obszaru Polski w czasach Mieszka I i obecnie.

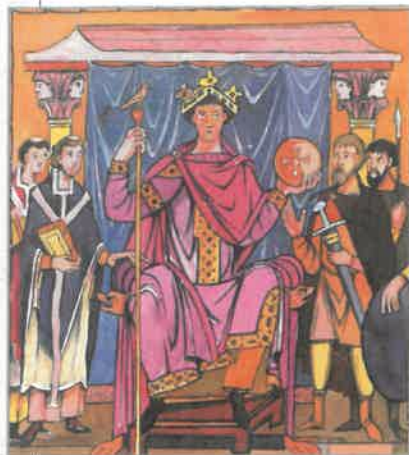
Polityka

Gospodarka

Nauka

Kultura

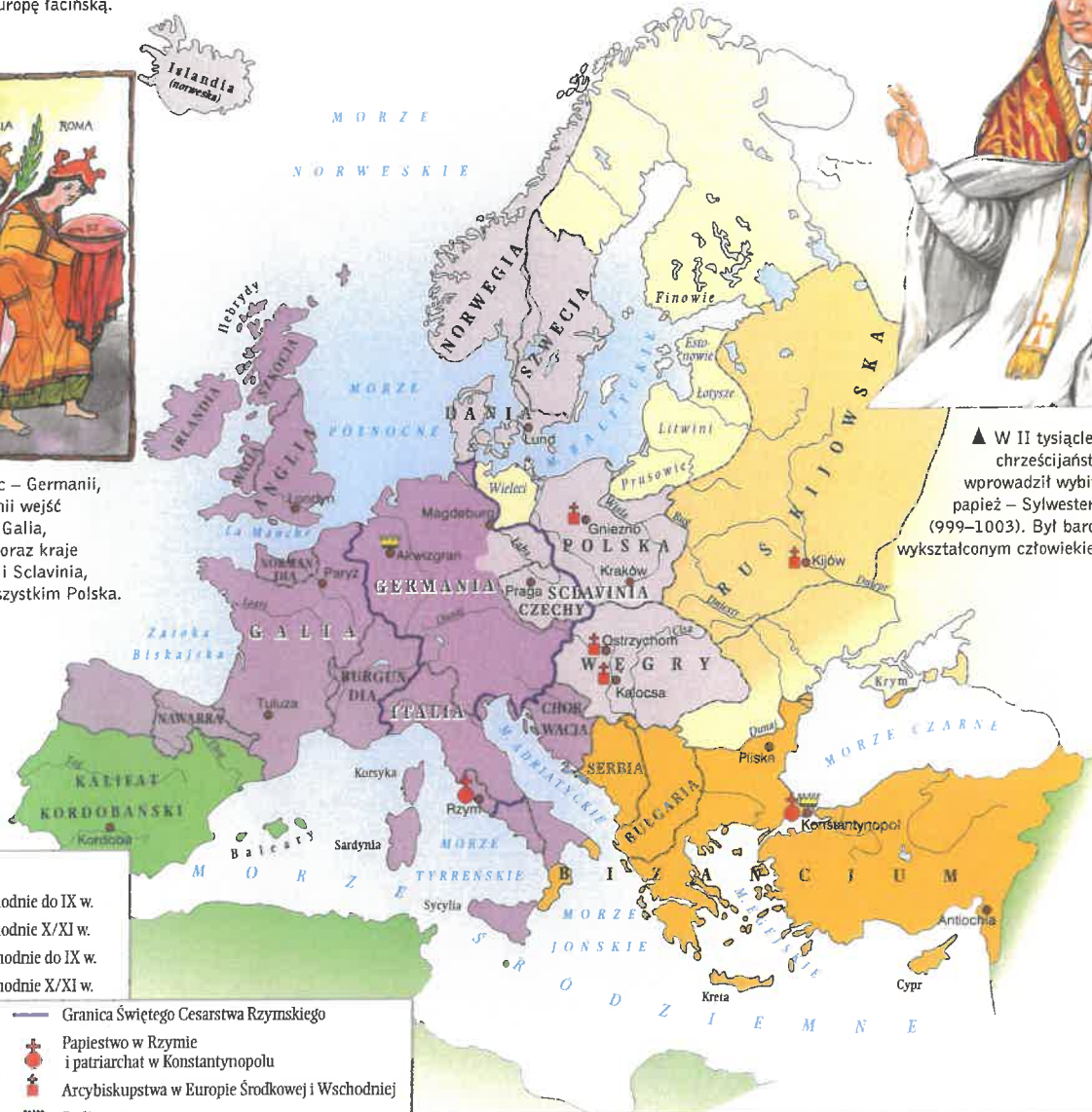
Europa u progu nowego tysiąclecia

▲ Młody cesarz Otton III (997–1002) marzył o stworzeniu cesarstwa uniwersalnego obejmującego całą Europę łacińską.

▲ Obok Niemiec – Germanii, w skład monarchii wejść miały Francja – Gallia, Włochy – Italia oraz kraje słowiańskie, czyli Sclavinia, w tym przede wszystkim Polska.

▲ W II tysiąclecie chrześcijaństwo wprowadził wybitny papież – Sylwester II (999–1003). Był bardzo wykształconym człowiekiem.

Europa około 1000 r.

- Chrześcijaństwo zachodnie do IX w.
- Chrześcijaństwo zachodnie X/XI w.
- Chrześcijaństwo wschodnie do IX w.
- Chrześcijaństwo wschodnie X/XI w.
- Islam w IX/X w.

- Granica Świętego Cesarstwa Rzymskiego
- Papieżstwo w Rzymie i patriarchat w Konstantynopolu
- Arcebispushwa w Europie Środkowej i Wschodniej
- Stolice cesarstwa

Starożytność

Średniowiecze

Epoka nowożytna

XIX wiek

XX wiek

Papieżstwo

Ziemia Święta

Święte Cesarstwo Rzymskie (Niemieckie)

Polska

Rus, Czechy, Węgry

koronacja

Chrzest Mieszka

Chrzest Wacława

Chrzest Giey

Chrzest Włodzimierza

Chrzest Włodzimierza

Chrzest Włodzimierza

Chrzest Włodzimierza

Chrzest Włodzimierza

Chrzest Włodzimierza

Chrzest Włodzimierza

Testament Krzywoustego

Książę Bolesław Krzywousty władał Polską w latach 1107–1138. Podczas swego panowania dążył przede wszystkim do zachowania niezależności Polski zagrożonej przez Cesarstwo Niemieckie. W 1109 roku Bolesław Krzywousty odparł najazd cesarza niemieckiego Henryka V. W latach 1116–1122 książę opanował całe Pomorze, które w czasach jego poprzedników uniezależniło się od Polski. Tuż przed śmiercią władca podzielił państwo pomiędzy synów. Każdy z nich otrzymał własną dzielnicę. Najstarszy syn, czyli senior, oprócz dziedzicznej dzielnicy władał Małopolską ze stołecznym Krakowem, a zarazem miał władzę zwierzchnią nad pozostałymi braćmi. Rozbicie dzielnicowe trwało aż do początku XIV wieku.

▲ **Bolesław Krzywousty**, książę Polski, panował w latach 1107–1138. (Rysunek J. Matejki)

Polska w czasach Bolesława Krzywoustego

- Ziemie należące do Polski w 1107 r.
- Ziemie przyłączone przez Bolesława Krzywoustego
- Trasa przemarszu wojsk cesarza Henryka V
- Miejsca walk w 1109 r.

Początki rozbicia dzielnicowego Polski w 1138 r.

- Dzielnica Władysława II
- Dzielnica Bolesława Kędzierzawego
- Dzielnica Mieszka Starego
- Dzielnica pod zwierzchnictwem seniora
- Dzielnica senioralna

◀ **Mieszko III Stary** otrzymał Wielkopolskę. (Rysunek J. Matejki)

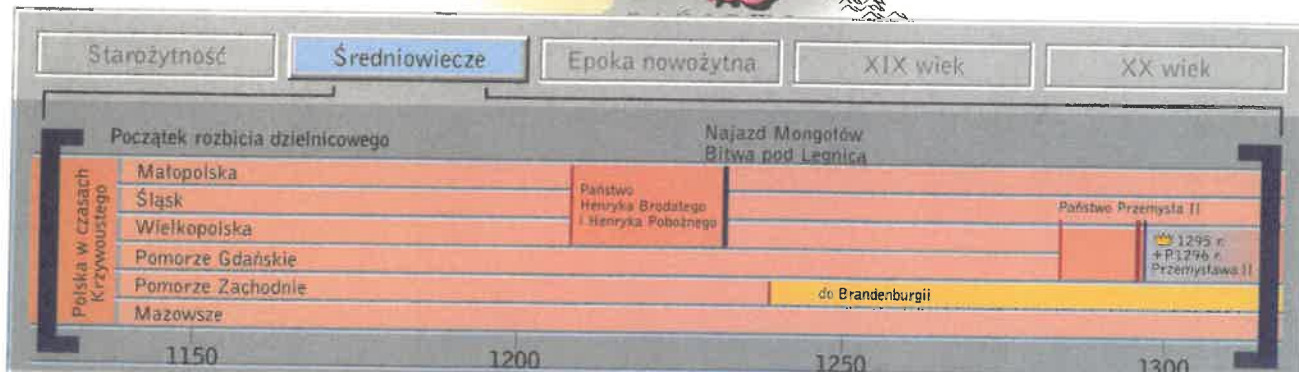

▶ Bohaterska obrona grodu w Głogowie i zwycięstwo wojsk polskich w bitwie na Psim Polu zmusiły cesarza Henryka V do zaniechania prób podporządkowania sobie Polski. (Obraz M. Byliny)

◀ **Bolesław IV Kędzierzawy** otrzymał Mazowsze. (Rysunek J. Matejki)

▶ **Władysław II Wygnaniec** był najstarszym spośród braci, dlatego oprócz dziedzicznego Śląska otrzymał również Małopolskę i stołeczny Kraków. (Rysunek J. Matejki)

Polityka

Gospodarka

Nauka

Kultura

▲ Władysław Łokietek, władca Polski w latach 1306–1333. Król Polski od 1320 roku. (Obraz M. Bacciarellego)

Zjednoczenie państwa polskiego

Na początku XIV wieku długi okres rozbitcia dzielnicowego dobiegł końca. Książę Władysław Łokietek trwale zjednoczył część ziem polskich i w 1320 roku koronował się na króla Polski. W granicach jego państwa znajdowały się wówczas: Małopolska, Wielkopolska i Kujawy. Inne dzielnice dawnej Polski zostały poza granicami państwa. Polska w połowie XIII wieku utraciła Pomorze Zachodnie i Ziemię Lubuską. Śląsk został przyłączony do Czech w początkach XIV wieku, a Mazowsze było niezależnym księstwem. Pomorze Gdańskie, które początkowo należało do księcia Władysława Łokietka, w 1308 roku zagarnęli Krzyżacy.

W bitwie pod Płowcami w 1331 roku wojska polskie odniosły pierwsze duże zwycięstwo nad armią krzyżacką. (Obraz W. Gościńskiego)

◀ **Szczerbiec** – miecz koronacyjny władców Polski – pierwszy raz został użyty w 1320 roku podczas koronacji Władysława Łokietka.

Polska w czasach Władysława Łokietka

- Królestwo Polskie w 1320 r.
- Ziemie utracone przez Polskę w XIII i na początku XIV w.
- Obszary, które zachowały niezależność

▼ Porównanie obszaru Polski w czasach króla Władysława Łokietka i obecnie.

◀ Nagrobek króla Władysława Łokietka znajduje się w katedrze wawelskiej, gdzie pochowani są prawie wszyscy królowie polscy.

Starożytność

Średniowiecze

Epoka nowożytna

XIX wiek

XX wiek

Władcy	Królowie czescy	Władysław Łokietek	Kazimierz Wielki	Ludwik Węgierski
Siąsk		od XIV wieku do Czech		
Mazowsze		niezależne		
Pomorze Gdańskie		od 1308 do Krzyżaków		
Wielkopolska				
Małopolska		Zjednoczone państwo polskie		

Akademia Krakowska

▲ Kazimierz Wielki, król Polski, panował w latach 1333–1370.
(Obraz M. Bacciarellego)

Czasy Kazimierza Wielkiego

Dzieło zjednoczenia państwa polskiego rozpoczęte przez Władysława Łokietka prowadził dalej jego syn i następca, król Kazimierz Wielki. Pomimo czynionych starań nie odzyskał zachodnich dzielnic dawnej Polski. Jednak dzięki zręcznej polityce udało mu się przesunąć znacznie granice państwa na wschód. Zapewnił również krajowi pokój. Dzięki temu szybko rozwijał się handel, rzemiosło i wydobywanie cennych surowców – soli i łożysk. Kwitły miasta wspierane przez władcę korzystnymi przywilejami. Rozwijające się państwo potrzebowało ludzi wykształconych, dlatego król utworzył Akademię w Krakowie. Charakteryzując panowanie Kazimierza Wielkiego często mówi się, że król „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”.

Polityka
Gospodarka
Nauka
Kultura

Rozwój terytorialny Polski w czasach Kazimierza Wielkiego

- Królestwo Polskie w czasach króla Władysława Łokietka, około 1333 r.
- Ziemie przyłączone do Polski przez Kazimierza Wielkiego

Zapamiętaj!

- Polska została zjednoczona przez króla Władysława Łokietka w początkach XIV wieku, ale duża część dawnych ziem polskich pozostawała poza granicami jego państwa.
- Kazimierz Wielki nie zdołał przyłączyć do Polski zachodnich dzielnic dawnego państwa polskiego, lecz znacznie przesunął jego granice na wschód.
- W Królestwie Polskim w czasach Kazimierza Wielkiego powstawały nowe miasta i wsie, rozwijał się handel i rzemiosło. Król utworzył pierwszy polski uniwersytet.

Porównanie obszaru Polski w 1370 roku i obecnie.

Unia polsko-litewska

▲ **Królowa Jadwiga** (1383–1399), była córką króla Ludwika Węgierskiego z dynastii Andegawenów. Królowa przyczyniła się do odnowienia Akademii Krakowskiej, oddając na potrzeby uczelni wszystkie swe klejnoty. W 1999 roku została zaliczona w poczet świętych.

▲ **Władysław Jagiełło**, Wielki Książę Litewski, a od 1386 roku mąż królowej Jadwigi i król Polski (†1434). Od Władysława bierze początek dynastia Jagiellonów, zasiadająca na tronie polskim aż do 1572 roku.

▲ **Orzeł biały**
– herb Królestwa Polskiego.

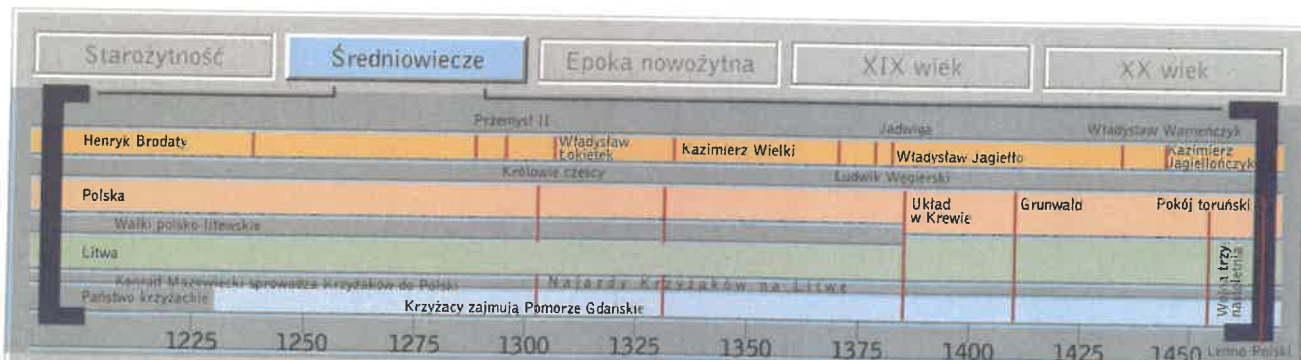
▲ **Pogoń**
– herb Wielkiego Księstwa Litewskiego.

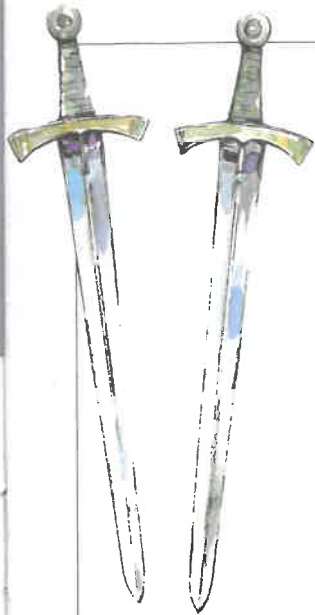

Polska i Litwa w czasach Władysława Jagiełły

- Królestwo Polskie
- Wielkie Księstwo Litewskie
- Ziemie uzależnione od Polski
- Unia polsko-litewska

◀ Pomimo iż w XIV wieku większość mieszkańców Wielkiego Księstwa Litewskiego stanowili chrześcijańscy Rusini, to jednak sami Litwini trwali przy religii pogańskiej. W 1385 roku, na mocy postanowień unii krewskiej, rozpoczęła się chrystianizacja Litwinów. Na Litwie pojawili się chrześcijańscy misjonarze, a w stołecznym Wilnie powstało biskupstwo. (Obraz J. Matejki)

Wojny z zakonem krzyżackim

Polityka

Gospodarka

Nauka

Kultura

W 1409 roku doszło do wojny z zakonem krzyżackim. W bitwie pod Grunwaldem 15 lipca 1410 roku wojska polsko-litewskie, dowodzone przez króla Władysława Jagiełłę, rozgromiły wojska krzyżackie. Po bitwie zwycięskie wojska wyruszyły pod Malbork, stolicę państwa krzyżackiego. Nie zdołały jednak zdobyć tej potężnej twierdzy. Wojna zakończyła się pokojem zawartym w Toruniu, który dał Polsce niewiele korzyści, ale potęgę zakonu została już na zawsze złamana. Kolejna wojna wybuchła w 1454 roku. Toczyła się ze zmiennym szczęściem przez trzynaście lat. W 1466 roku wycieńczony walkami zakon przystał na pokój korzystny dla Polski. Zawarto drugi traktat w Toruniu, na mocy którego Pomorze Gdańskie, Warmia i Ziemia Chełmińska oraz Malbork przyłączone zostały do Polski. Pozostała część Prus znalazła się w rękach Krzyżaków, którzy stali się lennikami króla polskiego.

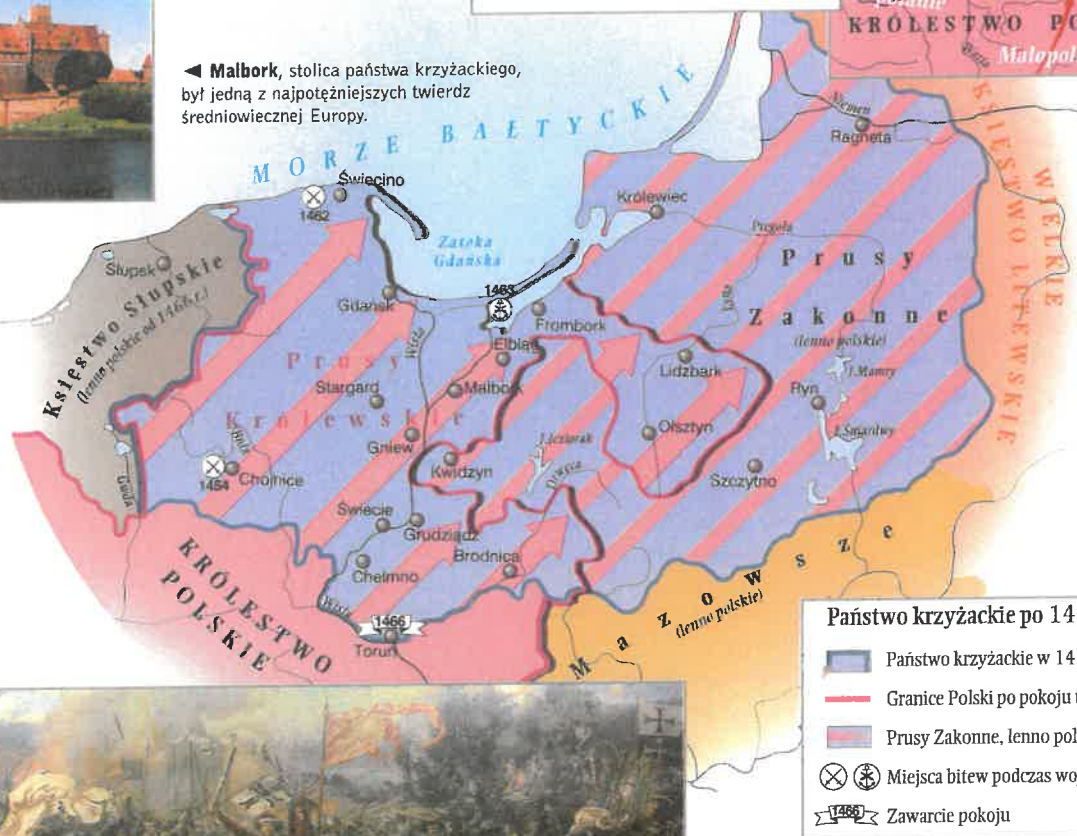
▲ Przed bitwą grunwaldzką mistrz zakonu krzyżackiego przekazał Władysławowi Jagielle dwa nagie miecze, aby zachęcić Polaków i Litwinów do walki. Po bitwie zakończoną zwycięstwem wojsk polsko-litewskich miecze stały się symbolem jedności Polski i Litwy w walce ze wspólnym wrogiem.

◀ **Malbork**, stolica państwa krzyżackiego, był jedną z najpotężniejszych twierdz średniowiecznej Europy.

Wojna polsko-krzyżacka w 1410 r.

- ➔ Działania wojsk polsko-litewskich
- ➔ Działania armii krzyżackiej
- ⊗ Bitwa pod Grunwaldem i oblężenie Malborka

Państwo krzyżackie po 1466 r.

- Państwo krzyżackie w 1454 r.
- Granice Polski po pokoju toruńskim w 1466 r.
- Prusy Zakonne, lenno polskie od 1466 r.
- ⊗ Miejsca bitew podczas wojny trzynastoletniej
- 1466 Zawarcie pokoju

◀ W 1410 roku w bitwie pod Grunwaldem, po całodziennym ciężkim boju, wojska polsko-litewskie rozbiły wojska zakonu krzyżackiego.
(Obraz J. Matejki)

Zapamiętaj!

- W 1385 roku zawarto unię w Krewie, która połączyła Polskę i Litwę pod władzą Władysława Jagiełły, pierwszego króla Polski z rodu Jagiellonów.
- W 1410 roku wojska polsko-litewskie rozbiły pod Grunwaldem wojska zakonu krzyżackiego.
- Pokój toruński w 1466 roku. Polska odzyskała Pomorze Gdańskie i Ziemię Chełmińską oraz uzyskała Warmię i Malbork.

◀ Porównanie obszaru Polski i Litwy w XV wieku i obecnej Polski.

▲ Zygmunt Stary, król Polski, panował w latach 1506–1548. (Obraz M. Bacciarellego)

Polska ostatnich Jagiellonów

W XVI wieku, gdy na tronie zasiadali ostatni władcy z rodu Jagiellonów, czyli Zygmunt Stary i Zygmunt August, państwo polsko-litewskie przeżywało okres świetności. Już w drugiej połowie XV wieku do Polski włączono Pomorze Gdańskie, a w 1525 roku król Zygmunt Stary uzależnił od Polski część dawnego państwa krzyżackiego, zwaną odąd Prusami Książęcymi. Jego syn i następca, Zygmunt August, przyłączył do państwa polsko-litewskiego Inflanty, a w 1569 roku doprowadził do zawarcia unii w Lublinie. Na mocy wspomnianej umowy Polska i Litwa odąd wspólnie wybierały jednego władcę i miały wspólny sejm, ale odrębność obu państw została częściowo zachowana. Wówczas dołączono do Królestwa Polskiego ziemie dzisiejszej Ukrainy, które wcześniej należały do Wielkiego Księstwa Litewskiego. Po unii lubelskiej państwo polsko-litewskie zwane jest Rzeczpospolitą Obojga Narodów lub krócej – Rzeczpospolitą.

Polityka

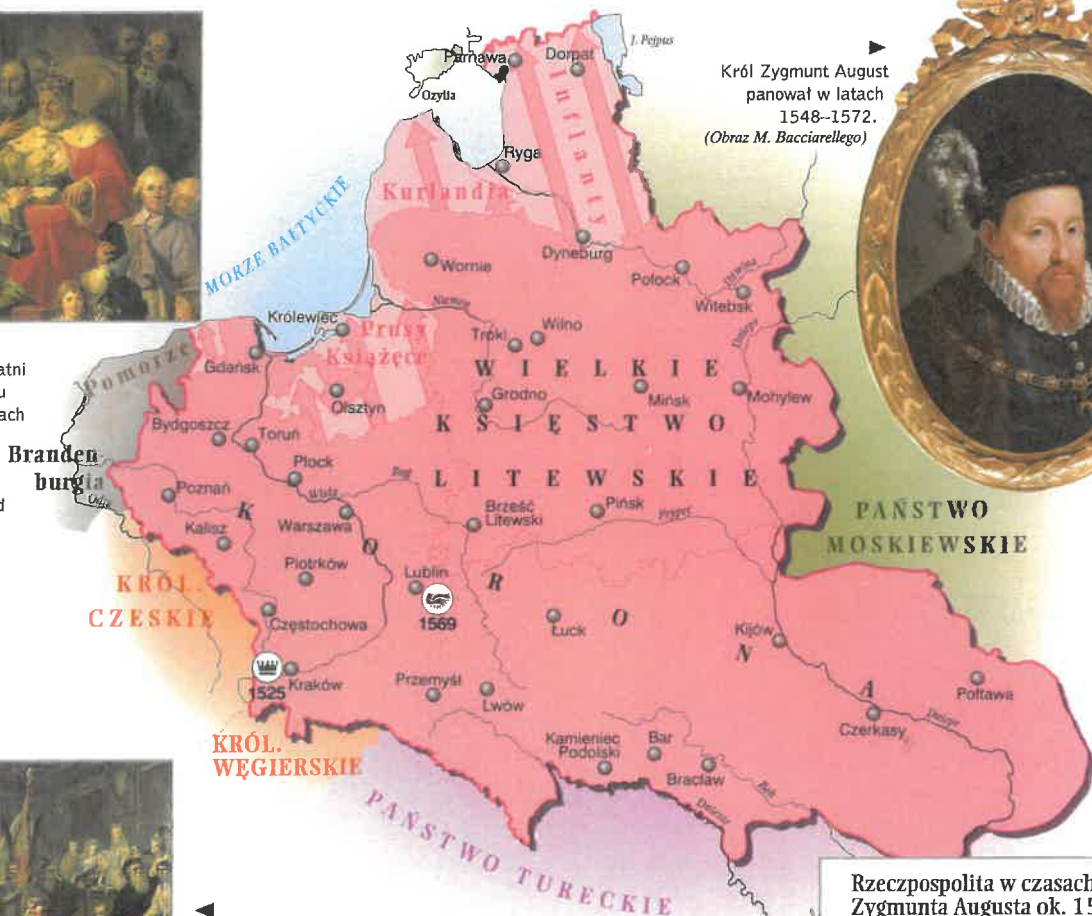
Gospodarka

Nauka

Kultura

▲ W 1525 roku ostatni Wielki Mistrz zakonu krzyżackiego w Prusach złożył hołd królowi Polski, Zygmuntowi Staremu. Odąd całe Prusy zależne były od Królestwa Polskiego. (Obraz M. Bacciarellego)

▶ Król Zygmunt August panował w latach 1548–1572. (Obraz M. Bacciarellego)

◀ W 1569 roku Polska i Litwa zawarły unię w Lublinie, na mocy której wybierały jednego władcę i miały wspólny sejm. (Obraz J. Matejki)

Rzeczpospolita w czasach Zygmunta Augusta ok. 1570 r.

- Rzeczpospolita po unii lubelskiej
- Ziemie uzależnione i przyłączone do Rzeczpospolitej
- Hołd pruski – 1525 r.
- Unia polsko-litewska – 1569 r.

Starożytność

Średniowiecze

Epoka nowożytna

XIX wiek

XX wiek

Władcy

Aleksander Jagiellonczyk Zygmunt I Stary

Zygmunt II August

Henryk Walezy

Stefan Batory

Zygmunt III Waza

Polityka, religia i kultura

Hołd pruski

Królowie elekcyjni

Unia lubelska

Konfederacja warszawska

Mikołaj Kopernik

Mikołaj Rej

Jan Kochanowski

Uniwersytet w Wilnie

1500

1550

1600

Złoty wiek kultury polskiej

▲ Złota moneta z XVI wieku świadczy o wysokim kunszcie ówczesnych rzemieślników i może być uznana za prawdziwe dzieło sztuki.

Polityka

Gospodarka

Nauka

Kultura

Kultura polska w XVI wieku przeżywała okres wielkiego rozkwitu. Do Polski docierał wpływ kultury europejskiej, a zwłaszcza włoskiej – dominującej wówczas na kontynencie. Wspaniale rozwijała się architektura. Świadczą o tym zachowane do dziś liczne budowle z tego okresu w całej Polsce. Król Zygmunt Stary rozpoczął wielką przebudowę siedziby królewskiej na Wawelu. Jego syn, Zygmunt August, zadbał o bogaty wystrój komnat zamku królewskiego. W tych czasach rozkwitła twórczość literacka w języku polskim. Wcześniej pisano głównie po łacinie. Najwybitniejszymi pisarzami złotego wieku kultury polskiej byli Mikołaj Rej z Nagłowic i Jan Kochanowski z Czarnolasu. W czasach Zygmunta Starego wielki polski uczony, Mikołaj Kopernik, prowadził we Fromborku i Toruniu obserwacje astronomiczne i tworzył epokowe dzieło – *O obrotach sfer niebieskich*.

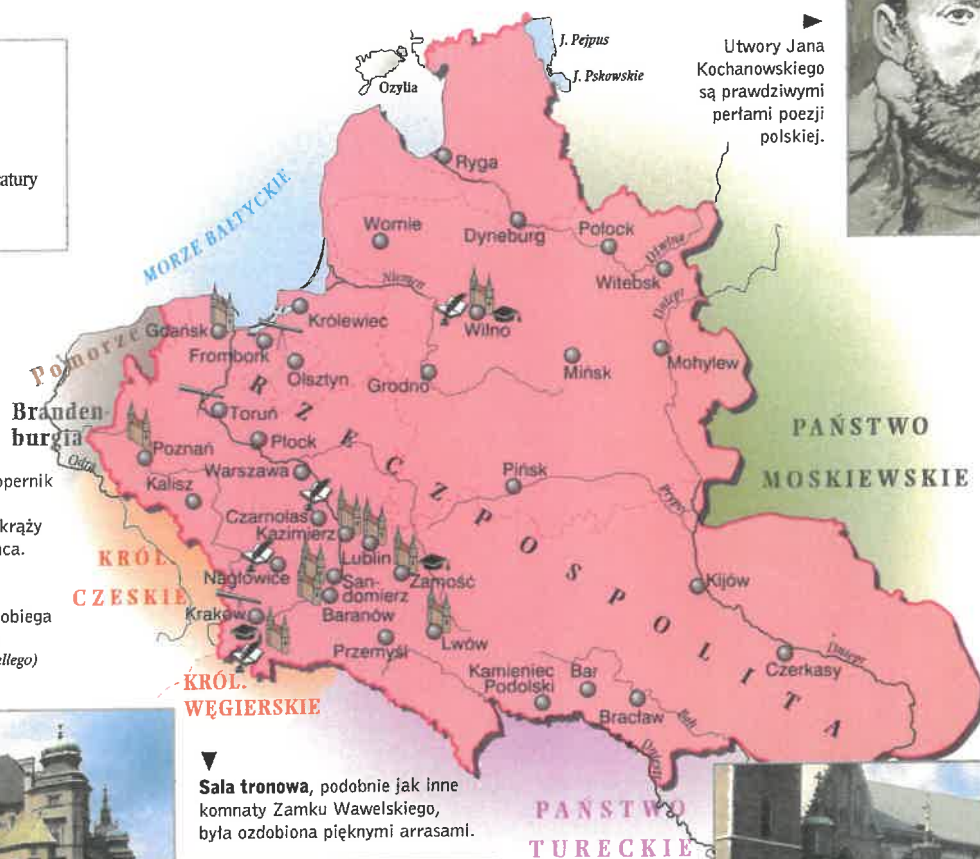
Utworki Jana Kochanowskiego są prawdziwymi perłami poezji polskiej.

Kultura polska w XVI w.

- Akademie
- Zabytki kultury renesansowej
- Miejsca związane z twórcami literatury
- Obserwatoria astronomiczne

◀ Mikołaj Kopernik dowiódł, że Ziemia krąży wokół Słońca. Wcześniej sądzono, że to Słońce obiega naszą planetę. (Obraz M. Bacciarellego)

▲ Zamek królewski na Wawelu został przebudowany w czasach ostatnich Jagiellonów.

▼ Sala tronowa, podobnie jak inne komnaty Zamku Wawelskiego, była ozdobiona pięknymi arrasami.

◀ Kaplica Zygmuntowska jest wspaniałym przykładem architektury z czasów ostatnich Jagiellonów.

Zapamiętaj!

- Na mocy unii lubelskiej, zawartej w 1569 roku, Polska i Litwa miały wspólny sejm i wspólnie wybierały jednego władcę.
- W czasach ostatnich Jagiellonów uzależniono od Rzeczypospolitej Prusy Książęce i przyłączono Inflanty.
- XVI wiek przyniósł wiele osiągnięć z dziedziny architektury, literatury i nauki, dlatego nazywany jest złotym wiekiem kultury polskiej.

Porównanie obszaru Rzeczypospolitej w 1570 roku i obecnej Polski.